

'El pianista' del jueu Polanski se salta notes

Amb 'El pianista', acabada d'estrenar al nostre país, el prestigiós director de cinema polonès Roman Polanski ha traslladat a la pantalla el malson nazi que va viure a Varsòvia durant tota la Segona Guerra Mundial el pianista jueu Wladyslaw Szpilman. La connivència de la policia jueva del gueto amb la Gestapo, que va horroritzar Szpilman, ha estat molt suavitzada per Polanski en el film.

El pianista i compositor polonès d'origen jueu Wladyslaw Szpilman (Sosnowiec, 1911 – Varsòvia, 2000) va convertir la dramàtica aventura de la seva miraculosa salvació del gueto jueu de Varsòvia en un relat autobiogràfic, relat que va començar a escriure just després que s'acabessin els set anys de patiment.

Aquesta crònica no va poder iniciar una merescuda carrera internacional fins a l'any 1998, quan finalment va poder ser reeditada, amb el títol *El pianista*, sense les supressions i les manipulacions que el text havia patit pels governants comunistes prosoviètics, en el moment de ser publicat a Polònia, l'any 1946; en aquella ocasió, amb el títol d'un dels capítols, *Mort d'una ciutat*.

El gener del 2000, el director de cinema Roman Polanski va comprar-ne els drets i va començar a rodar-la el mes d'octubre. Entremig, exactament al mes de juny, va morir Wladyslaw Szpilman.

El també jueu Polanski havia aconseguit lliurar-se de ser internat amb els seus pares d'un altre gueto polonès, el de Cracòvia, d'on va sortir la seva mare per ser exterminada en un camp de concentració.

En comptes de refer la història de la seva infantesa, o fer un guió nou a partir de mil històries personals, el prestigiós director va preferir adaptar la travessa a l'infern del pianista Szpilman. Tots els que hagin llegit el llibre, traduït al català directament del polonès per Josep Marco i Jerzy Slawomirski i publicat per Empúries el febrer passat, entendran la seva opció.

El pianista de Wladyslaw Szpilman és una detallada crònica viscuda dels set anys d'horror i destrucció –del 1939 al 1945– que van projectar-se, primer, so-

bre el gueto jueu, i després, sobre la ciutat de Varsòvia sencera. La mort, la degradació, la fam, la humiliació i l'odi hi són representats de formes tan variades i punyents que no ha calgut afegir-hi cap dramatització literària o específicament cinematogràfica per obtenir un bon guió de més de dues hores.

Fins i tot no ha calgut afinar gaire en la tria. Les descartades representacions de la barbàrie nazi són, algunes, tan cinematogràficament emotives com les incorporades a la pel·lícula.

N'hi ha una d'especialment cinematogràfica però que el director, probablement perquè la seva escenificació hagués obligat a prescindir per uns moments de la presència constant del protagonista, no va encabir. Els nens de l'orfenat jueu han de ser traslladats al camp de concentració, on seran exterminats. El director del centre ho sap, però els diu, perquè no s'angoixin, que els alemanys els han deixat sortir del gueto per anar a viure al camp, on podran banyar-se als rierols i collir flors i bolets. Els fa posar la millor roba que tenen i, de dos en dos, ben vestits, contents i cantant a cor, el pianista, des del carrer, els veurà caminar cap a l'estació de tren i la cambra de gas.

N'hi ha d'altres que han estat descartades perquè l'espectador, a diferència del lector, potser no les hauria pogut suportar, com és l'assassinat d'infants amb un dels mètodes preferits pels alemanys, agafant-los de les cames i estavellant-los el cap amb violència contra la paret. I segurament moltes no han passat del llibre a la pantalla per deixar respirar l'espectador. Com, per exemple, el cas d'uns joves treballadors que moren a trets a l'acte perquè, mentre treballaven per als alemanys en el mateix servei que Szpilman, els havia cai-

L'actor Adrien Brody, que fins ara només havia interpretat papers secundaris, dona vida al pianista Wladyslaw Szpilman —foto de dalt— en la pel·lícula *El pianista*, rodada en anglès. L'argument segueix l'odissea patida pel pianista i compositor jueu a Varsòvia durant set anys, del 1939 al 1945, des de la invasió nazi fins a l'arribada de les tropes soviètiques. El film va obtenir la Palma d'Or de Canes. La darrera setmana del 2002 s'estrena als EUA.

gut un mirall de sala d'estar i s'havia trencat.

Però el supervivent del gueto no va dirigir només la seva indignació, en el llibre, contra els nazis invasors, com pensarà l'espectador que desconegui el seu relat. Una gran part de la seva ràbia va dirigida contra els jueus mateixos, perquè no tots van posar-se al costat de les víctimes, sinó que n'hi va haver que van fer costat als botxins, ni que fos per esperit de supervivència.

Sobre els que es van fer policies del gueto, amics d'abans, diu que els van provocar un "horror especial" que "fossin ara tan infames" i constata que se'ls ha "encomanat l'esperit de la Gestapo".

A la pel·lícula es veu com aquests policies jueus fan servir la porra de goma per menar la gent cap al tren, però no amb la força i el sadisme que es desprèn de la descripció de Szpilman.

La pel·lícula tampoc no parla de la convivència de la policia jueva amb la Gestapo. "La seva ambició més gran —diu Szpilman— era estar en estret contacte amb la Gestapo i ser útils als oficials de la Gestapo, desfilar pels carrers

amb ells, vanar-se dels seus coneixements de la llengua alemanya i compartir amb els seus amos en la crueltat amb què tractaven la població jueva."

I quan va començar el trasllat cap als camps de concentració, l'acció d'acompanyar-los a l'estació, la duïen a terme sota les ordres de tres agents "que no eren menys perillosos i despietats que els mateixos alemanys".

Per això, quan la guerra va girar-se en contra dels alemanys i l'esperança que Alemanya seria derrotada en un futur proper va encendre l'esperit de revolta en l'atuït i agonitzant gueto, van començar-hi les represàlies, "primer de tot contra els elements corruptes que hi havia entre nosaltres". Van assassinar, explica, "un dels pitjors policies jueus, Lejkin, famós per la seva diligència a l'hora de perseguir gent i lliurar les seves quotes", i, poc després, un home que feia d'enllaç entre la Gestapo i el Consell Jueu. Com que Polanski no ha explicat la corrupció jueva no pot després parlar d'aquestes venjances.

L'autor de l'epíleg del llibre, el poeta i compositor alemany Wolf Beiermann,

recorda que el relat no es va reeditar a Polònia, tot i haver eixit censurat, perquè contenia massa veritats doloroses sobre la col·laboració amb els nazis de russos, polonesos, ucraïnesos, letons i jueus! I afegeix: "Fins i tot a Israel la gent no volia sentir-ne a parlar, d'aquestes coses. Això pot sonar estrany, però és comprensible: l'assumpte resultava intolerable per a tots els afectats, ja fossin víctimes o agressors, tot i que per raons oposades, evidentment."

L'opció de Polanski ha estat la de parlar dels jueus com a víctimes, només. Potser és el que exigeix la correcció cinematogràfica internacional, sobretot si es volen recuperar els 35 milions de dòlars que s'hi han invertit, una xifra excepcional en una producció europea. Però ha desaprofitat l'ocasió de plantejar el cas dels jueus agressors que fan costat al nou ordre nazi, de reflexionar i parlar de l'home que, per culpa del nazisme, es fa sàdic, engegat i criminal, sigui jueu o alemany. Però aquesta seria una altra pel·lícula.

Lluís Bonada